

297. Uppinge, Grödinge sn, Svartlösa hd.

Pl. 147.

Litteratur: Handlingar i ATA från 1899—1900 och 1911—12.

Avbildning: Brate 1900.

Runstenen blev bekant för fornvårdsmyndigheterna år 1899, och den omtalas i ett brev från d:r Emil Ekhoﬀ till Brate ²⁷/₇ d. å. Den låg då i en åker på västra sidan om landsvägen Tumba-Västerhaninge, 15 m. från vägen och omkr. 45 m från Iselsta bro. Den hade kommit i dagen omkring 20 år tidigare vid nyodling av platsen, som förut hade varit en björkhage. Vid denna uppodling skall en del stensättning ar ha förstörts. Eftersom stenen i sin nya omgivning ständigt var i fara för skadegörelse, flyttades den år 1912 ut till vägen, där den uppställdes i dikeskanten.

Längd 1,50 m., bredd 1,47—0,92 m. Ristningen går ända ned till stenens kant, och då stenen sålunda icke äger någon fot, har den icke kunnat vara rest utan har legat på marken med den ristade ytan upp. Detta bekräftas också av själva inskriftens lydelse. Ytan är icke särdeles jämn, men ristningen är tydlig, med djupa och breda linjer. Utefter kanterna har den blivit något skadad genom stötar, men för övrigt är den väl bevarad. Den kant, på vilken stenen nu är lagd, är utan tvivel ristningens överkant. Den bör alltså ses från motsatta sidan, med korset överst i mitten (jfr Sö 244).

Inskrift:

+ omupa + auk + mupa + litu : lakia + stain + pino + at . || + sirif + bunta + sin + auk + brupur + sikstains
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60
 + auk hulmstains .
 65 70 75

Amoda ok Moda letu læggia stæin þenna at Sigræif, bonda sinn, ok broður Sigstæins ok Holmstæins.

»Amoda och Moda läto lägga denna sten efter Sigrev, sin make och Sigstens och Holmstens broder.»

Till läsningen: Inga stungna runor förekomma. Sålunda utan prick 14, 28, 34, 36, 44 i, 19, 57 k. Av 3 u är nedre delen borta. — Brate: 34 e.

Som tecken för långt o-ljud använder ristaren runan u: **bunta**, **brupur**. o-runan förekommer två gånger, den ena gången som tecken för nasalerat a: **pino**. Det får därför anses som säkert, att o även i **omupa** betecknar a-ljud. Uppinge-stenens **omupa** är samma namn, som å en annan sörmländsk inskrift (Sö 102) förekommer skrivet **amupa** (l. **omupa**). Det andra kvinnonamnet, **mupa**, är däremot icke känt från annat håll. Det är emellertid tydligen ett kortnamn av välkänd typ till sammansatta namn på -moð: **inkimop** L 346 Svartsjö, Sång a sn (Uppl.), fsv. *Arin*-, *Hær*-, *Inge*-, *Kætil*-, *Rik*-, *Ræginmodh*, fda. *Ketil*-, *Ræginmodh* o. a. Namn med denna efterled äro utpräglad östnordiska och saknas fullständigt i Norge och på Island. Ett enstaka *Ræginmóða* i en isländsk annal är namn på en dansk kvinna.

Av de tre mansnamnen äro *Sigstæinn* och *Holmstæinn* välkända. Om *Sigstæinn* se ovan Sö 291. Huruvida **sirif** återger ett *Sigræif* eller ett *Særæif* kan ej avgöras. Båda dessa namn äro säkert styrkta (E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 108), men det förra förefaller att ha varit vida vanligare. Det är belagt på två andra sörmländska runstenar (Sö 144 och 293), varav den ena, Sö 293 Eldtomta, inom Grödinge sn. Även om namnet skulle vara detsamma som på Eldtomta-stenen, kan det dock ej vara fråga om samme man. Fyra bröder till *Sigræif* uppräknas på Eldtomta-stenen, men de ha helt andra namn än bröderna till Uppinge-stenens **sirif**.

Inskriften är av stort intresse därigenom, att den har blivit föranstaltad av två kvinnor *at Sigræif, bonda sinn*. Om man får taga detta uttryck efter orden, skulle inskriften vara ett vittnesbörd om att tvegifte har förekommit under vikingatiden. Adam av Bremen uppger som bekant om svenskarna, att »var och en har, allt efter storleken av sin förmögenhet, två eller tre eller flera hustrur på en gång; de rika och hövdingarna ha otaliga» (IV: 21). Runinskrifterna tyda emellertid icke på att detta varit vanligt. Snarast har det hört till det mera sällsynta och undantagsmässiga. Så isolerad som Uppinge-inskriften står, bör man ifrågasätta, att den är oklart och språkligt oriktigt formulerad. De båda namnen Amoda och Moda, med »variation», tyda på att deras bärare varit mor och dotter. Uttrycket *bonda sinn* hör rätteligen endast till den ena. Den riktiga formuleringen skulle i så fall ha varit: *Amoda let læggia stæin þenna at Sigræif, bonda sinn, ok Moda at faður sinn* . . .

298. Uringe malm; Grödinge sn, Svartlösa hd.

Pl. 148, 189.

Litteratur: D 8vo 5. C. Säve, Nyfunna svenska runinskrifter (i: Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie 1852), s. 226 f.; S. Boije, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: R. C. G. Rudbeck, teckning (ATA; ett annat exemplar, signerat ²³/₈ 45, i hs R 552 Uppsala Univ.-Bibl., nr 17); Säve a. a., tab. IX (litografi efter teckning av Rudbeck); Dybeck a. a.; Brate 1900 (ATA).

Runstenen står vid norra sidan av vägen Tumba-Västerhaninge, på gränsen mellan Grödinge och Västerhaninge socknar, djupt inne i den stora skogsmark (»Uringe malm»), som skiljer bygderna å ömse sidor åt. Den ristade sidan är vänd mot vägen. Platsen är utmärkt å Geologiska kartbladet »Årsta».¹

Efter stenen har torpet Runsten sitt namn, beläget en dryg kilometer längre åt sydost. Det finnes kartlagt och beskrivet redan 1636 och säges vara byggt »på kronones allmänning». Själva runstenen finnes antecknad å en karta över Uringe år 1717. Den är omtalad i Fants samlingar (se ovan s. 263) och blev för forskningen känd genom Säve och Dybeck.

Gnejs. Höjd 2,20 m., bredd 2,57—1,25 m. Den ristade ytan är svagt kupig men jämn och slät. Ristningen är djupt huggen och mycket tydlig. Stenens kanter äro på båda sidor skadade, varigenom även något av ristningen har gått förlorat.

Inskrift:

× **haur** + **nuk** + **karl** + **auk** + **sihia** - - **r** + **auk** + **uihialmr** + **auk** + **kare** + **!** - - - **aisa** + **stain** + **þina** + **aftir**
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60
 + **uihmar** + **faþr** + **sin** +
 65 70 75

Haurr ok Karl ok Sighia[lm]r ok Vihialmr ok Kari [letu r]æisa stæin þenna æftir Vigmar, faður sinn.

»Håur(?) och Karl och Sighjälrm och Vihjälrm och Kåre läto resa denna sten efter Vigmar, sin fader.»

Till läsningen: I 3 u finnes mellan hst och bst en fördjupning, som dock sannolikt ej är huggen. 5 n är felristat för a. Fr. o. m. 15 s t. o. m. 23 a är yttre slinglinjen borta och därjämte större eller mindre delar av runornas toppar. 18 i är en naturlig remna, som dock synes ha blivit fördjupad av ristaren; möjligen har en bst funnits upptill på h. sidan (sålunda l). Av

¹ Det är samma runsten som i H. O. Indebetou, *Södermanlands minnen* (1877), s. 168 säges stå »söder om Skogs-sjön, vid Pålalm». Det beror sålunda på misstag, då straxt därpå säges, att »en tredje runsten är längre norrut, vid Uringe».